

QUADERNS D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA DE LA CIUTAT DE BARCELONA

| BARKENO | BARCINO | BARCINONA |
| BARŠALŪNA | BARCELONA |

quarhis

ÈPOCA II · ANY 2021 · N.15 · ISSN 1699-793X
248 PÀGINES · BARCELONA

Editor:

Museu d'Història de
Barcelona (MUHBA)
Institut de Cultura
Ajuntament de Barcelona

Director MUHBA:

Joan Roca i Albert

Secretaria de redacció:

Vanesa Triay

Consell de redacció:

Daniel Alcubierre
(MUHBA)
Reinald González
Josep Guitart (UAB)
Josep M. Gurt (UB)
Magí Miret (GC)
Carme Miró (ICUB)
Núria Miró (MUHBA)
Miquel Molist (UAB)
Emili Revilla (MUHBA)
Teresa Reyes (DiBa)
Queralt Solé (UB)

Avaluadors externs:

Luis Caballero Zoreda
Carmen Fernández Ochoa
Sauro Gelichi
Jean Guyon
Bernat Martí
Lucy Vallauri
Desiderio Vaquerizo
Giuliano Volpe

**Altres avaluadors
2012-2021:**

Carmen Aranegui Gascó
Xurxo M. Ayán
José Beltrán Fortes
Gian Pietro Brogiolo
Francesc Burjachs
Claudio Capelli
Laura Castells
Lídia Colomines
Carlo Ebanista
Virginia García-Entero

Albert Garcia Espuche
Enrico Giannichedda
Ignacio Grau
Carmen Guiral Pelegrín
Sonia Gutiérrez Lloret
Alberto León Muñoz
Josep M. Macias
Assumpció Malgosa
Pedro Mateos Cruz
Josep M. Nolla
Lauro Olmo Enciso
Josep M. Palet
Antonio Pizzo
Juan Antonio Quirós
Paolo Ramagli
Santiago Riera Mora
Jacques Thiriot
Josep Maria Vila

Control gràfic:

Emili Revilla

Disseny gràfic:

PFP
(Quim Pintó,
Montse Fabregat)

Realització:

M. Dolors Magallón
El taller interactivo, S.L.

Imatges de la coberta:

Daniel Alcubierre-
MUHBA

Imatges contracoberta:

Global Mediterrània

ISSN

1699-793X

Dipòsit legal

B-9715-2005

© dels textos els autors
© de l'edició

**Museu d'Història
de Barcelona**

Institut de Cultura,
Ajuntament de Barcelona
Plaça del Rei, s/n
08002 Barcelona
Tel.: 93 256 21 00
Fax: 93 315 09 57
www.museuhistoria.bcn.
cat/quarhis

QUADERNS D'ARQUEOLOGIA I HISTÒRIA DE LA CIUTAT DE BARCELONA

| BARKENO | BARCINO | BARCINONA |
| BARŠALŪNA | BARCELONA |

quarhis

ÈPOCA II·ANY 2021·NÚM.15·ISSN 1699-793X
248 PÀGINES · BARCELONA

SUMARI
SUMARIO
SUMMARY
SOMMAIRE

9-12 QUARHIS I EL MUSEU COM A CENTRE DE CONEIXEMENT: CAP A UNA NOVA ETAPA

JOAN ROCA I ALBERT

ARQUEOLOGIA DEL CONFLICTE I CIUTADANIA

16-57 BARCELONA 1936-1939: SISTEMA DEFENSIU I CANVIS EN L'ARQUITECTURA D'UNA CIUTAT A LA REREGUARDA. UNA PROPOSTA D'ESTUDI DES DE L'ARQUEOLOGIA DEL CONFLICTE
JORDI RAMOS RUIZ

58-73 LA PETJADA DELS BOMBARDEIGS DE LA GUERRA CIVIL A LA CIUTAT DE BARCELONA: UNA PROPOSTA METODOLÒGICA
LAIA GALLEGU-VILA

74-79 ANNEX 1: ACCIÓ DEFENSA PASSIVA: CREACIÓ CONTEMPORÀNIA, EDUCACIÓ I ARQUEOLOGIA
NÚRIA AIDELMAN FELDMAN | LAIA COLELL APARICIO | CARLES GINER I CAMPRUBÍ

NOTES I ESTUDIS

82-103 LES PRIMERES SOCIETATS AGRÍCOLES A L'ÀREA DE SANT ANDREU I LA SAGRERA (BARCELONA): UNA VISIÓ DE CONJUNT
SERGIO ARROYO BORRAZ | ESTÍBALIZ MONGUILÓ CORTÉS | ISABEL PEREIRA HERNÁNDEZ | ANNA BACH GÓMEZ | MIQUEL MOLIST MONTAÑA

104-127 LA VIL·LA DEL PONT DEL TREBALL DIGNE ENTRE ELS SEGLES IV I VI. UN INDICADOR DEL CANVIS SOCIOECONÒMICS A BARCELONA ENTRE EL BAIX IMPERI I LA TARDOANTIGUITAT
DANIEL ALCUBIERRE GÓMEZ | JORDI ARDIACA RODRÍGUEZ | PERE LLUÍS ARTIGUES I CONESA | ANTONI RIGO JOVELLS

128-147 OS I METALL A LA NECRÒPOLIS ISLÀMICA DEL BORN, ESTUDI ANTROPOLÒGIC I ACTUACIONS DE CONSERVACIÓ-RESTAURACIÓ
NÚRIA ARMENTANO OLLER | IGNASI GALTÉS VICENTE | LÍDIA FONT PAGÈS | ANNA LÁZARO LUCAS | CARMÉ MIRÓ I ALAIX

148-159 LES RESTES D'AUS RECUPERADES A LA CASA CORRALES (EL BORN). REFLEXIONS AL VOLTANT DEL CONSUM D'AVIRAM A BARCELONA ENTRE ELS SEGLES XIV I XVIII
LLUÍS LLOVERAS ROCA | ANTONI FERNÁNDEZ ESPINOSA | LLUÍS GARCIA PETIT | SANTIAGO RIERA MORA | CARMÉ MIRÓ I ALAIX | JORDI NADAL LORENZO

160-191 APROXIMACIÓ ALS MATERIALS ARQUEOLÒGICS DE LA FASE FINAL DEL REC COMTAL AL SEU PAS PER L'ANTIC MERCAT DEL BORN
JOSEFA HUERTAS ARROYO | NÚRIA MIRÓ I ALAIX | TONI FERNÁNDEZ ESPINOSA

NOTICIARI

194-196 PROJECTE PREHISTÒRIA AL PLA DE BARCELONA

197-200 PALEOPAISATGE I PALEOAMBIENT A BARCELONA: EL PROJECTE PALEOBÀRCINO-I (2016-2020)

201 RECURSOS FAUNÍSTICS A LA BARCELONA IMPERIAL, TARDOANTIGA I MEDIEVAL. IMPLICACIONS ECONÒMIQUES I SOCIALS.

202-205 ARQUEOBORN, EL PROJECTE DE RECERCA ARQUEOLÒGICA D'EL BORN-CMM

206-207 NOVES APORTACIONS AL CONEIXEMENT DE LES MAJÒLIQUES DE POSSIBLE ORIGEN VALENCIÀ LOCALITZADES A LA CIUTAT DE BARCELONA

208-209 LA CIRCULACIÓ CERÀMICA A BARCELONA I EL SEU TERRITORI ADJACENT AL VOLTANT DELS SEGLES XV I XVII A TRAVÉS DEL SEU ESTUDI ARQUEOMÈTRIC

210-212 ARQUEOLOGIA I CIUTADANIA. EL PROTOCOL D'ACCÉS ALS REFUGIS ANTIAERIS DE BARCELONA

213 "EDIFICIS FERITS", UNA EINA QUE BUSCA LA PRESERVACIÓ DE LA MEMÒRIA AMB LA PARTICIPACIÓ CIUTADANA

215-218 BIBLIOGRAFIA PUBLICADA SOBRE ARQUEOLOGIA DE BARCELONA

219-226 TEXTOS EN CASTELLANO. SÍNTESIS

227-234 ENGLISH TEXT. SUMMARY

235-242 TEXTES EN FRANÇAIS. RÉSUMÉ

243-247 NORMES DE PRESENTACIÓ D'ORIGINALS A QUARHIS

NOTICIARI

FITXA TÈCNICA

Autora de la tesi

· Marina Fernández Liarte

Centre d'investigació

· Universitat de Barcelona. Facultat de Geografia i Història. Departament d'Història i Arqueologia. Doctorat en Societat i Cultura en l'àmbit d'Història i Arqueologia.

Directors de la tesi

· Santiago Riera Mora
· Marta Moreno García

Tutor de la tesi

· Jordi Nadal Lorenzo

OBJECTIU D'ESTUDI

En el marc del projecte de recerca *PaleoBarcino: Evolució litoral i modelació antropològica del paisatge durant l'Holocè en un pla litoral mediterrani: Barcelona* (HAR2016-77981-P) del Ministeri de Ciència i Innovació (MICINN) dirigit pel Dr. Santiago Riera Mora, s'està duent a terme una tesi doctoral centrada en l'anàlisi arqueozoològica de diversos conjunts faunístics de la ciutat de Barcelona.

L'objectiu general de la tesi és l'estudi de la Barcelona romana, tardoantiga i medieval a través de les restes de mamífers, aus i malacofauna procedents de diverses actuacions arqueològiques efectuades els darrers anys a la ciutat.

Pel que fa als objectius específics de la tesi aquests consisteixen, d'una banda en la detecció de diferències en la composició taxonòmica dels conjunts faunístics al llarg dels diversos períodes d'ocupació i usos de l'espai. D'altra banda, es pretén analitzar les activitats alimentàries mitjançant l'estudi de possibles diferències en el tractament i ús de les carcasses. I per últim, és necessari diagnosticar esdeveniments, més enllà dels alimentaris, vinculats a la fauna, com puguin ser activitats de caràcter artesanal o industrial.

MATERIAL I METODOLOGIA

Per tal de desenvolupar aquesta investigació s'ha procedit a la selecció de mostres de diversos contextos de la *urbs*, com el carrer de Sant Honorat 3 o el carrer del Sotstinent Navarro, 12-16 / Baixada del Caçador, 8. Muralla romana, torres 27 i 28 (fig. 1). Són conjunts amb una àmplia seqüència d'ús i continua

superposició d'estrats que mostren realitats diverses. Per exemple, per a època romana, tenim d'una banda la *Barcino* d'intramurs de Sant Honorat i d'altra l'extramurs del Sotstinent Navarro, que sovint suposen usos de l'espai diferenciats. De vegades més de caràcter residencial, altres com espais artesanals o industrials.

L'estudi es basa en l'anàlisi arqueozoològica del material, complementada amb la consulta de fonts escrites, com estudis publicats, memòries i informes d'excavació. En un estadi inicial, la metodologia d'anàlisi consisteix en la identificació taxonòmica i anatòmica dels exemplars, la detecció d'alteracions d'origen abiòtic o biòtic, destacant les traces de rosegadors o carnívors i les marques d'origen humà, com incisions, talls, serrats o rubefaccions, i la presa de dades biomètriques i de creixement. Aquest estudi s'elabora amb l'ajuda de col·leccions de referència i la consulta de manuals i treballs especialitzats. Posteriorment aquestes dades es processen i es quantifiquen per mitjà de l'anàlisi estadística. D'aquesta manera, aplicant diversos càlculs com el número de restes,

Figura 1

Restes de porc procedents del carrer del Sotstinent Navarro, 12-16 / Baixada del Caçador, 8. Muralla romana, torres 27 i 28. [Fotografia: M. Fernández]

el número mínim d'elements, el càlcul de les freqüències relatives o el número mínim d'individus, es fan interpretacions de caràcter quantitatiu, per entendre la representativitat de cada una de les espècies en el conjunt analitzat, i així extreure conclusions de caire econòmic, tecnològic, social i cultural.

BIBLIOGRAFIA GENERADA

FERNÁNDEZ, M.; RAMOS, J.; RIERA, S.; MIRÓ, C.; LLOVERAS, LL.; MORENO-GARCÍA, M.; NADAL, J. (en premsa). "Conchas en la calle Sotstinent Navarro: gestión y consumo de ostras y otros moluscos en Barcelona entre la Antigüedad y la Edad Media". *Avances en Arqueomalacología. Nuevos conocimientos sobre las sociedades pasadas y su entorno natural gracias a los moluscos*. *Mon. Soc. Hist. Nat. Balears*, 32. Societat d'Història Natural de les Balears. Palma.

MU·HBA MUSEU D'HISTÒRIA
DE BARCELONA

**MUSEU D'HISTÒRIA
DE BARCELONA (MUHBA)**

Plaça del Rei, s/n.
08002 Barcelona
Tel.: 93 256 21 00
museuhistoria@bcn.cat
barcelona.cat/museuhistoria

Ajuntament
de Barcelona

